

Starenje radne snage: posljedice za sigurnost i zdravlje na radu – Pregled istraživanja

U ovom pregledu razmatraju se ključna pitanja povezana sa sigurnošću i zdravljem na radu i održivog rada u kontekstu starenja radne snage u EU-u.

Starenje radne snage: posljedice za sigurnost i zdravlje na radu

Radna snaga u EU-u stari zbog demografskih promjena i socioekonomskih trendova. U proteklih nekoliko godina potiče se povećanje stope zaposlenosti za osobe u dobnoj skupini od 55 do 64 godine, a dob umirovljenja u mnogim državama članicama danas je iznad 65 godina. To ima velike posljedice na sigurnost i zdravlje na radu i održivi rad. Da bi radnici mogli raditi i očuvati svoje tjelesno i duševno zdravlje do umirovljenja, potrebno je obratiti pozornost na stvaranje kvalitetnih radnih uvjeta, odgovarajuće ravnoteže između privatnog i poslovnog života, sigurnosti zaposlenja i mogućnosti za cjeloživotno učenje¹. Stoga je ključno razumijevanje i uvažavanje izazova starenja radne snage u području sigurnosti i zdravlja na radu.

Da bi se to riješilo, ovim su pregledom ispitane promjene koje se javljaju u sve starijih radnika i vjerojatne posljedice rada na zdravlje i sposobnost tijekom životnog vijeka, zatim posljedice u pogledu sigurnosti i zdravlja na radu i održivog rada te mjere sigurnosti i zdravlja na radu potrebne za smanjenje negativnog učinka na sigurnost i zdravlje i promicanje održivog rada tijekom cijelog životnog vijeka.

Koncept „radne sposobnosti“ koji se spominje u izvješću odnosi se na resurse pojedinaca u odnosu na zahtjeve njihova posla. Mnogo je određenica za zdravlje i radnu sposobnost, a na njih utječu brojni međusobno povezani čimbenici unutar i izvan mjesta rada. Primjerice, na radne uvjete među ostalim utječu i kultura mjesta rada te nacionalna politika i službe za zdravlje i sigurnost na radu.

Promjene povezane s dobi i učinak rada

Sljedeći **ključni zaključci** doneseni su u vezi s promjenama povezanim s dobi i učinkom rada.

- Iako je starenje popraćeno fiziološkim promjenama, **sama dob nije najvažnija odrednica zdravlja i radne učinkovitosti**. Starenje ne prati nužno bolest, već na zdravlje značajno utječu i čimbenici povezani sa stilom života.
- Fizička snaga i izdržljivost specifični su za svakog pojedinca: stariji radnici mogu biti snažniji od svojih mlađih suradnika. Strategije i vještine starijih radnika, stečene iskustvom, često mogu **nadoknaditi** gubitak funkcionalnoga radnog kapaciteta.
- Neke se kognitivne sposobnosti smanjuju s dobi. Međutim, radnici starije dobi često bolje prosuđuju, imaju znanja specifična za posao, racionalni su i motivirani za učenje od mlađih suradnika. Osim toga, ključni elementi kognitivnih sposobnosti uglavnom se ne smanjuju značajno do 70. godine života.

- Veća je vjerojatnost da će radnici starije dobi oboljeti od kroničnih zdravstvenih problema, no mnoge kronične bolesti mogu se držati pod kontrolom i ne utječu nužno na radnu učinkovitost.
- Na zdravlje radnika starije dobi može utjecati dugotrajna izloženost opasnostima tijekom radnog vijeka i može se javiti dugo razdoblje latencije prije nego što posljedice postanu vidljive.

Općenito govoreći, **radnici starije dobi značajno pridonose svojoj organizaciji**: često posjeduju više stručnog znanja i vještina od mlađih radnika, često su pouzdaniji i predaniji poslu, a stope njihove fluktuacije i (kratkoročnog) izostajanja često su niže.

Sljedeći **ključni zaključci** doneseni su u vezi s posljedicama ovih promjena povezanih s dobi i radom na sigurnost i zdravlje na radu i na održiv rad:

- strategije povezane sa sigurnošću i zdravljem na radu trebale bi biti posebno usmjerene na **kumulativnu izloženost** fizičkim i kemijskim opasnostima jer one utječu na održivost rada. Dugotrajna izloženost zahtjevnom radu povećava učinak gubitka radne sposobnosti koji se povezuje s radom.
- Radnici starije dobi s fizički zahtjevnim poslovima mogu u većoj mjeri oboljeti od mišićno-koštanih poremećaja (MKP) ili kroničnog umora. Međutim, vjerojatnost ozljeda više je povezana s radnom sposobnošću nego s dobi. Stoga **se za utvrđivanje sposobnosti obavljanja određenog posla i s njim povezanog rizika oboljenja od MKP-ova, umjesto dobi, treba uzeti u obzir fizička sposobnost radnika**. Može biti potrebna dodatna potpora, uključujući prilagodbu rada.
- Određene promjene povezane s dobi u **određenim okolnostima** mogu dovesti do povećanja rizika.
- **Dominantan čimbenik koji pridonosi riziku od ozljeda nije dob, nego zanimanje**.
- Uzroci **stresa povezanog s poslom** razlikuju se u radnika starije dobi i mlađih radnika, što se treba uzeti u obzir.
- **Nastavak rada u kvalitetnim radnim uvjetima** povezuje se s boljim tjelesnim i duševnim zdravljem nego što je to slučaj s nezaposlenošću.
- Iako dokazi da će radnici starije dobi vjerojatnije imati teškoća sa **smjenskim radom** nisu jednoznačni, osobama koje prijave da imaju poteškoća potrebna je dodatna potpora ili opcija rada koji nije smjenski.
- **Iskustvo** radnika starije dobi može im omogućiti svladavanje izazova koji se povezuju s dobi i povećanje vlastite učinkovitosti na mjestu rada.
- Mnoge promjene i zdravstveni problemi povezani s dobi, kao što su promjene vida ili sluha ili pak kronične bolesti, uglavnom se mogu **riješiti jednostavnim pomagalima ili prilagodbama rada**.
- **Mjere koje posao čine manje zahtjevnim za radnike starije dobi vrlo će vjerojatno koristiti svim radnicima**.

¹ Eurofound (2012.), Employment trends and policies for older workers in the recession (Trendovi zapošljavanja i politike za radnike starije dobi u razdoblju recesije).

Potpora održivom radu

Da bi se radni uvjeti poboljšali za sve i da bi se ublažio njihov negativan utjecaj na zdravlje i sigurnost, važno je primijeniti integrirani pristup, pri čemu su korisni koncepti „održivog rada“ i „pristup životnog vijeka“. U ovom se pregledu razmatraju različiti modeli održivog rada i pokazuje njegova višestruka priroda. Ti modeli pokazuju složene i međusobno povezane čimbenike koji mogu utjecati na radnu sposobnost pojedinaca i održivost rada. Na zadržavanje radnika starije dobi na tržištu rada također utječu međusobno povezani čimbenici, kao što su motivacija i mogućnosti učenja te širi društveno-politički i institucionalni čimbenici, kao što su raspodjela dohotka te sustav mirovina i poreza.

Prema Europskom istraživanju o radnim uvjetima, velik dio radne snage izjavio je da je izložen zahtjevnim uvjetima rada koji bi mogli dovesti do ranog napuštanja zaposlenja².

U pogledu sigurnosti i zdravlja na radu, održivi rad sastoji se od dva glavna elementa, obuhvaćena europskim pravnim okvirom koji se odnosi na zdravlje i sigurnost na radu:

- 1. opće mjere** kojima se kontrolira rizik za sve radnike kako bi se osiguralo da rad ne šteti tjelesnom i duševnom zdravlju tijekom životnog vijeka;
- 2. specifične mjere** kojima se štite posebno ugrožene skupine ili pojedinci, uz poduzimanje dodatnih koraka ako je to potrebno.

Mjere za održiv rad povezane sa sigurnošću i zdravljem

Ključne mjere utvrđene ovim izvješćem, koje se odnose na unapređivanje strategija prevencije rizika za sve radnike, a posebice radnike starije dobi, ukratko su opisane u nastavku:

- sveobuhvatan pristup upravljanju zaposlenicima starije dobi trebao bi uključivati mjere za sigurnost i zdravlje na radu, promicanje zdravlja i ljudske potencijale;
- procjena rizika koja uključuje sigurnost i zdravlje na radu i upravljanje zaposlenicima starije dobi može se upotrijebiti za utvrđivanje mjera prevencije rizika za cjelokupnu radnu snagu, kao i za određene skupine ili pojedince;
- često vrlo jednostavne ergonomске prilagodbe ili prilagodbe mjesta rada / opreme mogu smanjiti zahtjevnost rada za sve radnike, a posebne se ergonomске prilagodbe mogu izvršiti za određene skupine radnika ili pojedince;
- intervencije za promicanje zdravlja na mjestu rada trebale bi biti prilagođene dobi i spolu;
- odgovarajuća fleksibilna organizacija rada posebno je važna za radnike starije dobi, koji možda imaju zdravstvene probleme ili odgovornosti skrbnika. U tom je pogledu također važna socijalna politika;
- vještine i znanje trebaju pratiti trendove, a metode osposobljavanja trebaju biti prilagođene različitim dobnim skupinama;
- promicanje „zdravih škola“ i obrazovanja o rizicima u školama također je dio pristupa cjeloživotnog učenja, a za osiguravanje održivog rada ključna je prevencija ozljeda i bolesti u mlađih radnika;
- rehabilitacija treba biti usmjerena na ostanak na poslu, a ključne su pravovremene interdisciplinarnе intervencije;
- pitanja povezana sa spolom i dobi moraju se uzeti u obzir na mjestima rada;
- specifičan pristup za određeni sektor ili posao uključuje posebne kontekste; mnoge mjere za smanjenje radnog opterećenja u pojedinim sektorima koristile bi svim radnicima u tom sektoru.

Podržavanje sustava sigurnosti i zdravlja na radu radi promicanja održivog rada

Neophodni su učinkoviti sustavi sigurnosti i zdravlja na radu koji su prikladni za promicanje održivog rada. To uključuje zakonske i provedbene mjere, usluge za poduzeća i organizacije, kao što su usluge medicine rada, zatim poticaje, podizanje svijesti i kampanje, znanje i rješenja, stvaranje mreža za razmjenu dobrih praksi i suradnju između zaposlenika i poslodavaca. Uvođenjem raznolikosti u strategiju i praksu, inspektori rada mogu biti opremljeni odgovarajućim alatima i stručnim znanjima za primjenu svojih aktivnosti na raznolikoj radnoj snazi.

U ovom se pregledu razmatraju i postojeće prepreke održivom radu, primjerice, radnici u malim poduzećima i radnici zaposleni na određeno vrijeme često imaju ograničen pristup uslugama zaštite na radu, zdravstvenog nadzora i rehabilitacije. To se mora riješiti jer je pristup takvim resursima ključan za promicanje tjelesnog i duševnog zdravlja radnika, a time i za produljivanje njihova radnog vijeka.

Važnost politike integriranog pristupa

Zbog složene interakcije utjecaja unutar i izvan mjesta rada, ključna je politika integriranog pristupa koja obuhvaća sve te utjecaje kako bi se radnicima pružala podrška tijekom čitavog radnog vijeka, a ključno je i pružanje podrške ako se ranije napuštanje zaposlenja ne može izbjeći. Posebice je potrebna suradnja između službi za sigurnost i zdravlje na radu, zapošljavanje, obrazovanje, javno zdravstvo i socijalno osiguranje.

Nedostaci istraživanja

Poboljšano upravljanje sigurnošću i zdravljem na radu kojim će se smanjiti rizici i olakšati rad za sve radnike, a posebice one starije dobi, moglo bi imati značajan utjecaj na održivost rada. Iako su prepoznate promjene povezane s dobi te utjecaj rada i načini njegova ublažavanja, potreban je dodatan rad u vezi s učinkovitošću intervencija u području sigurnosti i zdravlja na radu i u vezi s načinima osiguravanja održivosti rada za sve radnike, posebice u odnosu na zahtjevni rad. Ključna su daljnja istraživanja tih područja i posljedica produljenja radnog vijeka kako bi se osiguralo da radnici ostanu zdravi sve do umirovljenja.

Dodatne informacije

Izvješće je dostupno na engleskom jeziku na *web*-mjestu EU-OSHA-e: <https://osha.europa.eu/hr/tools-and-publications/publications/safer-and-healthier-work-any-age-ageing-workforce-implications/view>

Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2017.

© Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu, 2017.

Umnožavanje je dopušteno uz uvjet navođenja izvora.

² Eurofound (2015), Prvi rezultati: šesto Europsko istraživanje o radnim uvjetima.

